21/09/2022

«Ο Φώτης Κόντογλου και η Επιρροή του στους Νεότερους»

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας, **Κατερίνα Σακελλαροπούλου** εγκαινίασε χθες την έκθεση **«Ο Φώτης Κόντογλου και η Επιρροή του στους Νεότερους»** στο Μουσείο του Ιδρύματος Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή.

Κατά τον χαιρετισμό της, **η Πρόεδρος** υπογράμμισε ότι *«χάρη στην έξοχη αυτή έκθεση του Ιδρύματος Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, που οργανώθηκε με την επιμέλεια του διευθυντή του Ιδρύματος, Κώστα Κουτσομάλλη, ερχόμαστε και πάλι σε επαφή μ' έναν πολυσχιδή και χαρισματικό Έλληνα δημιουργό»* και πρόσθεσε ότι *«παρακολουθώντας τη συνομιλία των νεότερων καλλιτεχνών με τον γενναιόδωρο αυτό δάσκαλο, η συγκίνησή μας γίνεται βαθύτερη και ο κόσμος μας πλατύτερος».*

Επισήμανε, επίσης, ότι *«ο Μικρασιάτης Φώτης Κόντογλου ρίζωσε στην καινούργια του πατρίδα κι έγινε παθιασμένος δάσκαλος μιας ολόκληρης γενιάς ζωγράφων και συγγραφέων εξίσου. Όχι μόνο του Γιάννη Τσαρούχη και του Νίκου Εγγονόπουλου, που μαθήτευσαν κοντά του, όχι μόνο των ομότεχνων με τους οποίους συνδεόταν φιλικά και αισθητικά, αλλά και των νεότερων. Όλων εκείνων, οι οποίοι βρήκαν στη χρωματική ενότητα την ισόρροπη σύνθεση, την πλαστική απόδοση των μορφών, τον ρομαντικό εξωτισμό, τη ζείδωρη αύρα της Ιωνίας και της Αιολίας, που πνέει*

στο έργο του Κόντογλου, ένα καθοδηγητικό νήμα προς την ανόθευτη έκφραση». Σημείωσε, ακόμη, ότι *«σε όλο το έργο του Φώτη Κόντογλου**,** πριν και μετά την απώλεια της Μικρασίας, αναπνέουμε αυτόν τον «αιθέρα της ελευθερίας», για τον οποίο μιλούσε στη νιότη του, το σταθερό αίτημα του πραγματικού καλλιτέχνη. Ειδικότερα, υποστήριξε ότι «ο Φώτης Κόντογλου στράφηκε προς την μορφοπλαστική παράδοση της βυζαντινής τέχνης όχι μόνο για να υπογραμμίσει την ελληνική συνέχεια, αλλά κυρίως για να εκφράσει με τον χρωστήρα του το αληθινό πρόσωπο του τόπου μας. Κι αυτό το πρόσωπο ήταν σεμνό, ταπεινό και ταυτόχρονα ρωμαλέο. Αγέρωχο και παράτολμο, αλλά και προικισμένο με βαθιά πνευματικότητα».*

Ακολουθεί ολόκληρος ο χαιρετισμός της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου:

«Για μένα, ο καλλιτέχνης έχει τη ζωηρή εντύπωση πως ζει μέσα σ' ένα άπειρο. Έτσι μονάχα βγαίνει όξω από τα στενά σύνορα της εποχής και της πατρίδας, και υψώνεται στο μοναδικό τύπο, που ζει μεσ' στον αιθέρα της απόλυτης ελευθερίας. Σφραγίζεται με μιαν αιώνια βούλα. Δεν μπορεί νάναι από κείνους που περνούν απάνου από τη γης, κρατώντας τα μάτια κλεισμένα στην πλούσια διακοσμητική ποικιλία του κόσμου, ολόκληρης της γης και τ' ουρανού».

Αυτά έγραφε ο Φώτης Κόντογλου στα 1920, πριν από την καταστροφή, στον πρόλογο της εκπληκτικής του νουβέλας «Πέδρο Καζάς». Τότε ήταν ένας νέος μόλις είκοσι πέντε ετών, που ζούσε ευτυχισμένα σε μια αμιγώς ελληνική πολιτεία της Αιολίδας. Δύο χρόνια αργότερα, θα γίνει το «θαλασσοδαρμένο πουλί», που ξεριζώθηκε από τον τόπο του και βρήκε ένα βράχο στο πέλαγο για να καθίσει και να στεγνώσει τα φτερά του – δικά του τα λόγια. Και στα χρόνια που θα 'ρθουν, θα γράψει για το «Αϊβαλί την πατρίδα του», για τους «Έλληνες θαλασσινούς στις

θάλασσες της νοτιάς», για τους «αρχαίους ανθρώπους της Ανατολής», για τον «Μυστικό του κήπο», και θα φιλοτεχνήσει με μοναδική φαντασία συνθέσεις κυρίως εκκλησιαστικής αλλά και κοσμικής ζωγραφικής, στις οποίες η ελληνική παράδοση και η ορθόδοξη πίστη αναμειγνύονται αρμονικά με την ανατολική καταγωγή και αναπλάθονται σε μια αδιάρρηκτη ενότητα. Αλλά σε όλο το έργο του, πριν και μετά την απώλεια της Μικρασίας, αναπνέουμε αυτόν τον «αιθέρα της ελευθερίας», για τον οποίο μιλούσε στη νιότη του, το σταθερό αίτημα του πραγματικού καλλιτέχνη. Το οποίο, στην περίπτωση του Κόντογλου, σημαίνει ελευθερία από τα δεσμά του ακαδημαϊσμού, από τη στυγνή κηδεμονία των καλλιτεχνικών ρευμάτων της Δύσης, από τη δουλική εξάρτηση από ξένα πρότυπα. Δημιουργική σύντηξη των επιδράσεων μέσω της εμβάπτισής τους στις δροσερές πηγές του μεσαιωνικού ελληνισμού. Αναζήτηση των θαλερών ριζών της λαϊκής έκφρασης.

Μελετητής της μεταβυζαντινής τέχνης της κρητικής σχολής, θαυμαστής των απλών αγιογράφων των τελευταίων αιώνων της τουρκοκρατίας που δούλευαν, καθώς έγραψε, «με την πίστη μονάχα, δίχως να ανακατευθεί καθόλου το μυαλό», ο Φώτης Κόντογλου στράφηκε προς την μορφοπλαστική παράδοση της βυζαντινής τέχνης όχι μόνο για να υπογραμμίσει την ελληνική συνέχεια, αλλά κυρίως για να εκφράσει με τον χρωστήρα του το αληθινό πρόσωπο του τόπου μας. Κι αυτό το πρόσωπο ήταν σεμνό, ταπεινό και ταυτόχρονα ρωμαλέο. Αγέρωχο και παράτολμο, αλλά και προικισμένο με βαθιά πνευματικότητα.

Οραματιστής και διαπρύσιος κήρυκας της επιστροφής στα πολιτισμικά στοιχεία που φανερώνουν τον συνεκτικό δεσμό μας με το παρελθόν, μεγαλωμένος κοντά σε ανθρώπους «απλούς και βλογημένους», «κεραμιδιούς από τον ήλιο», ο Μικρασιάτης Φώτης Κόντογλου ρίζωσε στην καινούργια του πατρίδα κι έγινε παθιασμένος δάσκαλος μιας ολόκληρης γενιάς – ζωγράφων και συγγραφέων εξίσου. Όχι μόνο του Γιάννη Τσαρούχη και του Νίκου Εγγονόπουλου, που μαθήτευσαν κοντά του, όχι μόνο των ομότεχνων με τους οποίους συνδεόταν φιλικά και αισθητικά, αλλά και των νεότερων. Όλων εκείνων οι οποίοι βρήκαν στη χρωματική ενότητα την ισόρροπη σύνθεση, την πλαστική απόδοση των μορφών, τον ρομαντικό εξωτισμό, τη ζείδωρη αύρα της Ιωνίας και της Αιολίας που πνέει στο έργο του Κόντογλου, ένα καθοδηγητικό νήμα προς την ανόθευτη έκφραση. Σήμερα, χάρη στην έξοχη αυτή έκθεση του Ιδρύματος Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, που οργανώθηκε με την επιμέλεια του διευθυντή του Ιδρύματος, Κώστα Κουτσομάλλη, ερχόμαστε και πάλι σε επαφή μ’ έναν πολυσχιδή και χαρισματικό Έλληνα δημιουργό. Και παρακολουθώντας τη συνομιλία των νεότερων καλλιτεχνών με τον γενναιόδωρο αυτό δάσκαλο, η συγκίνησή μας γίνεται βαθύτερη και ο κόσμος μας πλατύτερος.